

De toekomst van inclusief onderwijs

NOOZO | info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be
Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Inhoud

---

1. Situering	3
2. Inclusief onderwijs als mensenrecht.....	4
Inclusief onderwijs in het VN-Verdrag Handicap.....	4
Het VN-Verdrag Handicap als ons kompas	6
Inclusief onderwijs vraagt een andere kijk op handicap en onderwijs	7
3. Samen naar een school in de buurt	9
Samen leren en spelen op school	9
Inclusief onderwijs voor alle leerlingen	10
In een integraal toegankelijke school	11
4. Schoolcultuur	13
Open en verbonden schoolcultuur en schoolklimaat	13
5. Gepaste ondersteuning voor elke leerling	15
Leerlingen en ouders als expert.....	15
Ondersteuning en handicapspecifieke expertise	16
6. Eindnoten	18

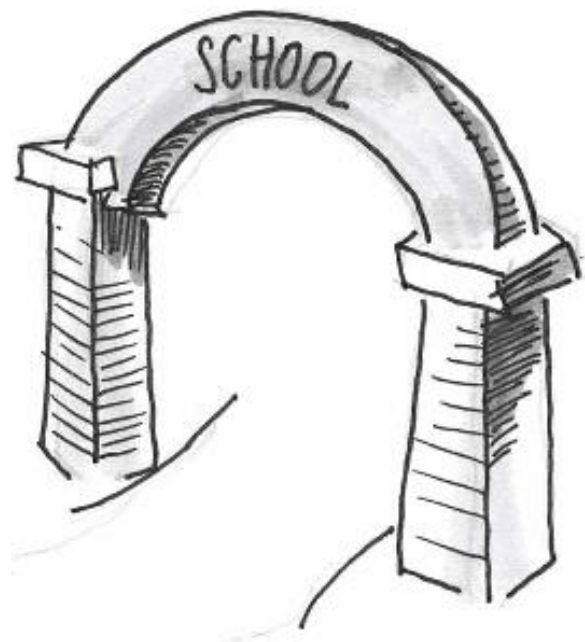
1. Situering

Deze visietekst is het sluitstuk van een breed participatief proces met ervaringsdeskundigen en leden van NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap. De visietekst geeft een kader voor het gesprek met beleidsmakers en voedt het vertegenwoordigend werk binnen NOOZO rond onderwijs.

Dit is een visietekst: het gaat over ons droombeeld over inclusief onderwijs en waar wij in geloven om onderwijs vorm te geven. Onze focus ligt op het basis- (kleuter en lager) en secundair onderwijs. NOOZO erkent daarnaast het belang van inclusief hoger onderwijs en de mogelijkheid om levenslang te leren voor iedereen, maar we kiezen hier voor een afbakening tot het leerplichtonderwijs als hefboom voor een inclusieve samenleving. Het mensenrechtenperspectief en het VN-Verdrag handicap zijn daarbij onze gids.

We vertrekken vanuit NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap. Via NOOZO laten personen met een handicap en hun organisaties hun stem horen. Op het domein onderwijs vertalen we dit naar leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en hun ouders. Wij geloven in de kracht van goed inclusief onderwijs, dat inzet op kansen, welbevinden en leermogelijkheden van alle kinderen en jongeren. Inclusief onderwijs is breed: het gaat over meer dan alleen personen met een handicap. Het biedt de kans aan alle leerlingen om zich te ontwikkelen.

2. Inclusief onderwijs als mensenrecht

Inclusief onderwijs in het VN-Verdrag Handicap

Kinderen en jongeren met een handicap hebben recht op inclusief onderwijs. Samen naar dezelfde school gaan als leerlingen zonder handicap is voor hen een mensenrecht.

Het VN-Verdrag Handicap benadrukt inclusief onderwijs als een basisrecht. Inclusief onderwijs is cruciaal om tot een inclusieve samenleving te komen. Kinderen en jongeren met en zonder handicap ervaren en leren op school dat het normaal is om samen te leren, spelen en leven. Inclusief onderwijs leert kinderen en jongeren met een handicap om een plek te vinden en talenten te ontwikkelen.

“ Inclusie biedt niet alleen een meerwaarde voor kinderen met een beperking, maar ook voor hun klasgenoten en leerkrachten zonder beperking. Het wijzigt hun visie op de plaats van mensen met een beperking in onze samenleving.

Wat houdt inclusief onderwijs in volgens het VN-Verdrag Handicap? Dat vinden we in artikel 24:

- Onderwijs moet inclusief zijn op alle niveaus. Dit gaat zowel over het basisonderwijs (kleuter en lager), secundair onderwijs en hoger onderwijs, als het volwassenenonderwijs.
- De overheid moet ervoor zorgen dat:
  - Leerlingen niet worden uitgesloten van het onderwijs,
  - Iedere leerling met een handicap redelijke aanpassingen kan krijgen. Redelijke aanpassingen zijn maatregelen die belemmeringen wegnemen zodat leerlingen les kunnen volgen.
  - Leerlingen de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben om mee te doen en te leren op school,

- De school doet wat moet zodat leerlingen op een goede manier kunnen leren en sociaal ontwikkelen.

Aanvullend kijken we naar algemene commentaar nr. 4. Een algemene commentaar geeft uitleg over een artikel van het VN-Verdrag Handicap. Hierin vinden we belangrijke kenmerken en zaken om te kunnen spreken van inclusief onderwijs:

- Inclusief onderwijs waardeert en garandeert het welbevinden van leerlingen. Het is gericht op leren, maar versterkt ook de eigenwaarde en waardigheid van leerlingen.
- Onderwijs gebeurt in een toegankelijke leeromgeving met passende ondersteuning.
- Leerlingen kunnen naar school gaan in hun buurt.

Het VN-Verdrag Handicap erkent dat de weg naar een inclusief onderwijssysteem in veel landen nog lang is. De invoering van inclusief onderwijs vraagt een grondige hervorming van het gehele onderwijssysteem. De cultuur, het beleid en de praktijk van scholen moeten veranderen om drempels weg te nemen voor leerlingen met een handicap. Dat vraagt tijd en moet stapsgewijs uitgewerkt worden. Het uiteindelijke doel is een inclusief onderwijssysteem, zonder aparte scholen voor leerlingen met een handicap. Dit vraagt om een concreet stappenplan vanuit de overheid.

De kijk op onderwijs vanuit het VN-Verdrag vertrekt dus vanuit een volledige realisatie van inclusief onderwijs. Dat betekent dat de overheid middelen moet inzetten voor inclusief onderwijs, en dat het budget voor buitengewoon onderwijs moet verschuiven naar inclusief onderwijs.¹

Ook in de Belgische grondwet is het recht op inclusie ingeschreven. Artikel 22 ter van de grondwet stelt dat iedere persoon met een handicap recht heeft op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen. Dit betekent dat iedereen dus ook recht op inclusief onderwijs heeft volgens de grondwet.

Over het begrip redelijke aanpassingen geeft algemene commentaar nr. 6 meer uitleg. "Redelijkheid" mag niet opgevat worden als een manier om niet aan de plicht te moeten voldoen. Een aanpassing is namelijk redelijk als zij het bedoelde doel (of de doelen) bereikt, en is afgestemd op de behoeften van de persoon met een handicap. Wel moet afgetoetst worden of ze geen onevenredige of buitensporige last voor de drager van de plicht vormen. Dit aftoetsen moet gebaseerd zijn op overleg tussen de persoon met een handicap en de instantie die instaat om de redelijke aanpassingen te realiseren. Of en welke redelijke aanpassingen gerealiseerd worden, mag dus geen beslissing zijn die de school alleen neemt.

Het VN-Verdrag Handicap als ons kompas

De leden van NOOZO brachten in kaart wat er nodig is om inclusief onderwijs te realiseren, en wat we daarbij van de overheid verwachten:

- “ Beleidsmakers en de overheid moeten de moed hebben om een visie op inclusief onderwijs uit te dragen.
- “ We hebben een stappenplan nodig, met een duidelijke visie waar we naartoe willen en een tijdspad met doelen, evaluaties en bijsturingen. Alle leerlingen moeten meegenomen worden, ook leerlingen met een handicap. Dit zal nog veel dialoog en openheid vragen.

Wij roepen beleidsmakers op om aan de hand van een duidelijk en dwingend stappenplan gerichte hervormingen door te voeren om scholen inclusief te maken en te evolueren naar een inclusief onderwijssysteem. Die hervorming is dringend voor leerlingen met en zonder een handicap, hun ouders en personen met een handicap. Zij willen een perspectief op inclusie en hun recht op onderwijs kunnen realiseren.

We verwachten van de overheid dat ze stappen zet om inclusief onderwijs te realiseren voor alle leerlingen. Inclusie mag niet afhangen van de welwillendheid en het engagement van bepaalde

scholen. De keuze voor inclusief onderwijs moet de maatschappelijk gedragen norm zijn. Inclusief onderwijs zou voor de overheid en voor elke school de norm moeten zijn. We willen daarbij evolueren naar een ander onderwijssysteem, waarbij enkel nog inclusief onderwijs erkend en gesubsidieerd wordt. In een inclusief onderwijssysteem volgt iedereen onderwijs in een school naar keuze. Daarbij zal er voor een beperkte doelgroep een individueel aangepast curriculum uitgestippeld worden.

Inclusief onderwijs vraagt een andere kijk op handicap en onderwijs

De transitie naar een inclusief onderwijssysteem is goed voor alle leerlingen. Inclusief onderwijs is kwaliteitsvol onderwijs. Het heeft bijvoorbeeld positieve effecten op sociaal en academisch vlakⁱⁱ en zorgt voor een daling van het aantal leerlingen dat uitvalt op schoolⁱⁱⁱ. Leerkrachten versterken hun didactisch handelen en kunnen beter omgaan met diversiteit. Dit komt iedereen ten goede. Bovendien is er een wetenschappelijk verband tussen inclusief onderwijs en sociale inclusie op vlak van onderwijs, werkgelegenheid en leven in de gemeenschap.^{iv}

Een overgang naar inclusief onderwijs vraagt een nieuw denkpatroon. Zowel over de beeldvorming van personen met een handicap, als over de manier waarop het onderwijs wordt georganiseerd. Personen met een handicap hebben net als iedereen talenten en mogelijkheden. Zij moeten dus net als iedereen de kans krijgen om deze talenten te ontwikkelen. Om de overstap naar inclusief werk en inclusief hoger onderwijs te garanderen is het ook belangrijk dat er werk gemaakt wordt van bekwaamheidsbewijzen voor verworven competenties in het inclusief onderwijs en het verschil in regelingen met betrekking tot kwalificering, attestering en diploma's weggewerkt wordt.

Dit nieuwe denkpatroon vraagt om personen met een handicap niet vanuit een medische kijk te benaderen, maar vanuit een sociaal model. Dit betekent dat de samenleving zich moet aanpassen om toegankelijk te zijn voor iedereen, inclusief

personen met een handicap en dat de maatschappij gelooft in de mogelijkheid van personen met een handicap om mee te doen. In het onderwijs wil dit zeggen dat kinderen en jongeren met een handicap zich mogen inschrijven in een school naar keuze (=inschrijvingsrecht) en dat ze er vanuit een open houding verwelkomd worden. Het schoolteam toont zich bereid om onderwijs en oplossingen op maat te zoeken en om universeel ontwerp voor leren (UDL) te integreren binnen hun schoolsysteem.

Kinderen, jongeren en hun ouders krijgen daarbij zeggenschap in het onderwijstraject. Zij gelden als evenwaardige partners in het schooltraject.

Transitiemomenten en belangrijke overgangen in de ontwikkeling van het kind zijn aandachtspunten. Daarom is er al op jonge leeftijd vroege en nabije ondersteuning nodig om doorverwijzing en uitval tegen te gaan. Onderwijstrajecten moeten aansluiten op andere zorg- en ondersteuningstrajecten. Dit kan bijvoorbeeld via trajectondersteuning en brugfiguren. Zo garanderen we ook continuïteit van ondersteuning binnen en buiten de schoolmuren.

3. Samen naar een school in de buurt

Samen leren en spelen op school

Het doel van inclusief onderwijs is dat kinderen en jongeren toegang hebben tot goed onderwijs met gepaste ondersteuning. Daarbij streven we ernaar om alle leerlingen samen school te laten lopen. Dit betekent ook dat leerlingen met een handicap de kans krijgen om samen te leren met leeftijdsgenoten zonder handicap.

We willen dat het schoolteam inzet op gemeenschappelijke leertijd als belangrijk streefdoel voor de organisatie van hun lessen. Dit gaat ook over de mogelijkheid om alle aspecten van het schoolleven (ook bijvoorbeeld schooluitstappen en speeltijd) samen te beleven. Tegelijkertijd is de mogelijkheid tot flexibel en gepersonaliseerd onderwijs cruciaal om inclusief onderwijs te kunnen realiseren. Ondersteuning gebeurt voor veel leerlingen best zoveel als mogelijk in de klas, zodat een leerling zich deel kan voelen van een klasgroep. Maar we willen dat de behoeften en vaardigheden van leerlingen met een handicap op de eerste plaats komen. Wanneer nodig, kan het ook zinvol zijn om tijdens een korte periode meer in te zetten op individuele begeleiding of een andere oplossing.

Het is de taak van de overheid om inclusief onderwijs te monitoren en cijfers bij te houden over de deelname van leerlingen met een handicap aan het gemeenschappelijk lesgebeuren. Een belangrijke toetssteen daarbij is om de gemeenschappelijke leertijd van leerlingen in kaart brengen. Een internationaal beleidsadvies over inclusief onderwijs vanuit het European Agency Statistics on Inclusive Education stelt dat je van inclusief onderwijs kan spreken wanneer leerlingen 80 % van de tijd in de klasgroep samen les volgen met leerlingen zonder handicap.^v Zoveel mogelijk meedoen met de lessen en het schoolgebeuren is dus een belangrijk streefdoel in inclusief onderwijs. Daarbij moet niet noodzakelijk iedereen in de klas dezelfde leerdoelen nastreven.

Leerlingen met verschillende talenten en profielen zitten samen in de klas en leren van en door elkaar. Elke leerling krijgt de kans om zijn talenten en mogelijkheden te ontdekken. Via doelgerichte en planmatige ondersteuning kunnen leerlingen groeien en hun mogelijkheden ontwikkelen. De school kijkt naar de vooruitgang van leerlingen op verschillende gebieden (emotionele ontwikkeling, leerwinst, sociale ontwikkeling ...) om hen zo de beste leeransen te bieden.

“ Elk kind is anders. Om elk kind de mogelijkheid te geven zich maximaal te ontwikkelen moeten ze als unieke personen worden benaderd.

Inclusief onderwijs voor alle leerlingen

Inclusief onderwijs heeft een brede invulling. Het waardeert diversiteit in al zijn aspecten. De school biedt gelijke kansen aan alle leerlingen om zich te ontwikkelen. Dit staat los van huidskleur, handicap, gender, taal, godsdienst, sociale afkomst, status, financiële situatie of eender welk ander kenmerk. Het aandeel kansarme leerlingen in het buitengewoon onderwijs is beduidend hoger dan in het gewoon onderwijs. Ook die groep mag niet uit het oog verloren worden in het inclusief onderwijs.

“ We willen evolueren naar een inclusieve en warme samenleving en buurt waar het goed leven is en waar niemand uitgesloten wordt. Iedereen wordt opgenomen en gewaardeerd.

We benadrukken het recht op inclusief onderwijs voor alle leerlingen. Vaak hebben leerlingen met een handicap een persoonlijk plan nodig, net als een aanpak gebaseerd op expertise vanuit verschillende disciplines (kinesitherapeuten, ergotherapeuten, logopedisten ...). Als we willen dat alle leerlingen naar een inclusieve school in hun buurt gaan, dan moeten we de krachten bundelen. Een inclusief onderwijssysteem vraagt samenwerking en een multidisciplinair team op school: niet alleen tussen beleidsmakers, maar ook door duurzame samenwerkingsverbanden met andere diensten, voorzieningen en

organisaties die betrokken zijn bij de ontwikkeling en ondersteuning van leerlingen.

“ Er moet gekeken worden naar welke mogelijkheden het kind heeft en waar extra ondersteuning nodig is en hoe ze maximaal kunnen deelnemen met de andere leerlingen.

Ook leerlingen met een complexe en/of intensieve ondersteuningsnood hebben recht op inclusie en op onderwijs in hun buurt. Hiervoor is extra expertise nodig vanuit verschillende domeinen (welzijn, gezondheidszorg ...) Wij vinden het belangrijk dat zij op dezelfde school les volgen als leerlingen zonder handicap. Dit moet gebeuren met aandacht voor hun persoonlijke ondersteuningsbehoeften en leerdoelen. In functie van hun persoonlijk plan moeten zij leerkansen krijgen op verschillende domeinen en moet er gezocht worden naar mogelijkheden tot inclusie. Dit vraagt een aanpak waar zowel een veilige context als stimulerende leeromgeving centraal staan, met de juiste ondersteuning en aanpassingen.

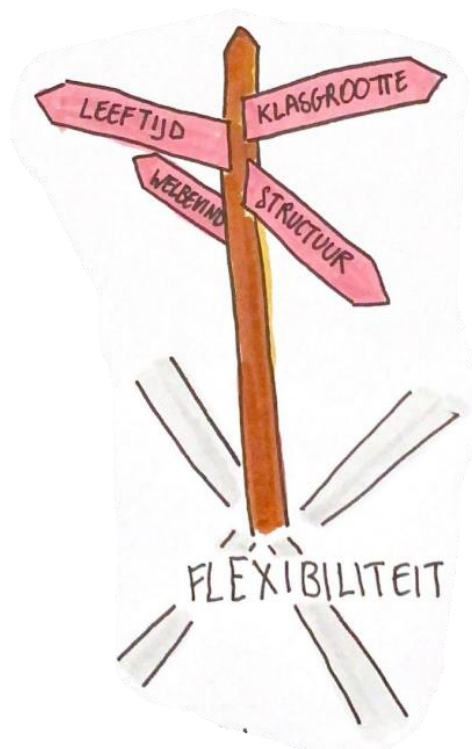
In een integraal toegankelijke school

Elke school moet integraal toegankelijk zijn. Dat betekent dat het schoolgebouw zelfstandig gebruikt kan worden door iedereen. Het gaat niet alleen om fysieke toegankelijkheid, maar ook om een goede akoestiek, de aanwezigheid van rustige ruimtes, de mogelijkheid om klaslokalen op een flexibele manier in te delen ...

In de school wordt ook ingezet op sociale toegankelijkheid, zoals klare taal en ouders en leerlingen in hun kracht zetten om te kunnen participeren.

De samenstelling van de klas gebeurt met aandacht voor verschillende factoren, zoals leeftijd, welzijn van de leerling en behoefte aan structuur. De centrale vraag is: "Wat heeft deze leerling in deze specifieke situatie nodig?"

“Flexibele schoolorganisatie is een tool om iedereen op zijn talent en tempo te laten leren zodat de motivatie en het welbevinden goed blijven.

4. Schoolcultuur

Open en verbonden schoolcultuur en schoolklimaat

Inclusief onderwijs gaat niet alleen over het samenbrengen van leerlingen in dezelfde klas. Er is een omgeving nodig waarin alle leerlingen zich welkom, gewaardeerd en ondersteund voelen. Ze krijgen er leerkansen die aansluiten bij wat zij nodig hebben en kunnen.

Dit vraagt een cultuur van respect, aanvaarding en ondersteuning. Iedereen voelt zich veilig om zichzelf te zijn en zijn volledige potentieel te bereiken. Daarom is het belangrijk dat iedere school een inclusieve schoolvisie ontwikkelt met aandacht voor het welbevinden en de veiligheid van iedere leerling. Een inclusieve visie is een onmisbare bouwsteen om ervoor te zorgen dat elke leerling mee kan doen, erbij hoort en zich welkom voelt.

“ Openheid naar en acceptatie van verschillen. Het uitgangspunt moet zijn dat ELK kind anders is, met of zonder beperking of leerstoornis of uitgesproken talent. Het is een kwestie om elke leerling dat te laten ervaren, begrijpen en erkennen.

Een positief schoolklimaat kenmerkt zich door een cultuur van samen leren. Het bouwt op de betrokkenheid en relaties die deel uitmaken van het schoolgebeuren: leerlingen die elkaar ondersteunen, leraren, het multidisciplinair team en het ondersteuningsnetwerk die samenwerken, ouders die mee aan het roer staan en duurzame partnerschappen met de buurt. Een inclusief onderwijssysteem helpt zo ook bij het uitbouwen van een sterk sociaal netwerk rond de school en gezinnen.

Een inclusieve schoolvisie houdt rekening met alle aspecten van de schoolorganisatie. Iedereen op school werkt samen om dit te realiseren. Open en transparante communicatie zijn belangrijke bouwstenen om een gedeelde visie op inclusie te ontwikkelen. Het moedigt betrokkenheid aan van iedereen die erbij hoort. Dit gaat

zowel over leerlingen, ouders, leraren als ondersteunend personeel op school en andere externe actoren. Een inclusieve schoolvisie vraagt ook om een gedeeld conform taalgebruik rond inclusie in het hele onderwijsveld. Dit taalgebruik moet gebaseerd zijn op het VN-Verdrag Handicap.

Zo leren alle betrokkenen op een inclusieve school de waarde van diversiteit (h)erkennen. Dat gebeurt niet vanzelf. Scholen en leraren moeten ondersteuning en coaching krijgen over hoe ze inclusief onderwijs kunnen versterken en omgaan met diversiteit. Het vraagt de nodige flexibiliteit, maar ook creativiteit, out-of-the-box denken en openheid. Een inclusief onderwijssysteem biedt scholen de ruimte om te experimenteren. Ze moet de gang van zaken in vraag durven en mogen stellen.

5. Gepaste ondersteuning voor elke leerling

Leerlingen en ouders als expert

Leerlingen en ouders zijn cruciale en noodzakelijke partners om het onderwijs mee vorm te geven. Zij vormen het vertrekpunt en zitten mee aan het stuur om een inclusieve onderwijs- en leeromgeving voor elke leerling te kunnen realiseren. Ze hebben mee zeggenschap op verschillende niveaus. Van het individueel traject van een leerling tot het ontwerpen en evalueren van een inclusief schoolbeleid.

“ Er wordt heel vaak over de leerling gesproken, beslist wat de leerling nodig heeft, hoe ieder op zijn domein de leerling zal ondersteunen. Maar wat wil de leerling zelf? Die stem moet systematisch een plaats krijgen in dit verhaal.

De betrokkenheid en ervaringsdeskundigheid van leerlingen en ouders moet daarom centraal staan. Leerlingen hebben het recht op inspraak. Zij zijn ervaringsdeskundigen over hun eigen leerproces. Dat betekent dat de school hen systematisch betreft en zij mee de regie hebben over hun onderwijstraject. Ze moeten zelf kunnen kiezen of en in welke mate ze betrokken willen worden. Overleg en gesprekken moeten daarbij kindvriendelijk zijn en aangepast aan de mogelijkheden van de leerling.

Gepaste en voldoende ondersteuning realiseren, start met een basis aan kennis en expertise over handicap en inclusie op elke school. In de eerste plaats is al heel wat kennis en expertise te vinden bij leerlingen en hun ouders zelf. Zij zijn expert over wat wel en niet werkt. Zij gaan samen op weg met een ondersteuningsteam. Zo krijgt elke leerling de juiste ondersteuning.

Ondersteuning en handicapspecifieke expertise

Een inclusief onderwijssysteem bouwt op voldoende en gepaste ondersteuning voor alle leerlingen. Die ondersteuning is belangrijk om de kloof te overbruggen tussen wat leerlingen kunnen en wat zij nodig hebben om inclusief school te lopen. Dit betekent dat er op een school verschillende soorten ondersteuning en kennis moet zijn. Gepaste ondersteuning zorgt ervoor dat elke leerling participeert en erbij hoort. Het heeft op een positieve impact op alle kinderen. Leerlingen moeten bijvoorbeeld logopedie, kinesithérapie of andere paramedische ondersteuning op school kunnen krijgen. Dit kan door een multidisciplinair schoolteam te hebben. Enkel zo kan elke leerling het beste uit zichzelf halen.

We willen voorbij de medische blik op handicap kijken naar wat elke leerling uniek maakt. Leerlingen krijgen ondersteuning op basis van hun specifieke noden, ongeacht hun diagnose of label. In de eerste plaats ligt de focus van een inclusieve klas op 'leren voor iedereen', maar ook aanpassingen op maat zijn nodig. Zo werk je mogelijke drempels weg. Je vertrekt ook van een leeromgeving die al voor de start van het leerproces rekening houdt met mogelijke verschillen tussen leerlingen. Een inclusieve klas gebruikt leermateriaal, lesmethodes en evaluatievormen die voor iedereen toegankelijk zijn. Enkele voorbeelden zijn:

- Lessen ontwerpen vanuit universeel ontwerp voor leren (UDL).
- Oefeningen geven met verschillende niveaus.
- Op verschillende manieren leerstof laten verwerken (auditief, visueel ...).
- Een gedifferentieerde klasopstelling.
- ...

Het ondersteuningsteam betreft de leerling, ouders en andere belangrijke partners bij het leerproces van de leerling. Ze bestaan uit verschillende soorten professionals, zoals een inclusie-expert, ondersteuner, therapeut, maatschappelijk werker, paramedisch

personeel, orthopedagoog ... Ze bepalen samen de ondersteuningsnoden en wat er nodig is om te kunnen leren.

“ Algemene expertise moet in alle scholen aanwezig zijn.

Kennis over ondersteuning moet ook stevig vastzitten in de schoolpraktijk. Dat is goed voor leerlingen met een ondersteuningsnood, maar ook hun klasgenoten en het hele schoolsysteem. Zo wordt de ondersteuning steeds meer verankerd in de schoolpraktijk en wordt de opgebouwde kennis en expertise breed gedragen en algemeen inzetbaar. Dit dient ook voor universeel ontwerp voor leren (UDL).

Leraren, ondersteuners en onderwijspersoneel versterken inclusieve onderwijspraktijken. Het beleid zet daarom in op inclusieve opleidingen, trainingen op school en bijscholingen van alle betrokkenen. Een inclusief schoolteam start met een inclusieve en toegankelijke lerarenopleiding. Maar ook in andere relevante opleidingen (bijvoorbeeld logopedie, orthopedagogiek, psychologie...) moeten inclusie en diversiteit en centrale rol krijgen.

“ Mijn grootste zorg gaat niet over de leerlingen of over de ouders, maar over het onderwijzend personeel. Zij moeten voldoende kennis, draagkracht en ondersteuning hebben om dit te realiseren.

De ondersteuning op school moet algemeen en breed zijn, en tegelijk aandacht hebben voor de verschillende en uiteenlopende noden van leerlingen. Daarom willen wij handicapspecifieke expertise borgen en veilig stellen.

Om specifieke ondersteuning te kunnen bieden, moeten scholen gemakkelijk toegang hebben tot externe deskundigheid. Dit kan bijvoorbeeld via ondersteuningscentra en mobiele teams. Zij werken nauw samen met een beperkt aantal scholen. Dat maakt intensieve begeleiding mogelijk, met de nadruk op continuïteit, nabijheid en maatwerk. Gezinnen en kinderen hebben vaak ook buiten de muren van de school al duurzame vertrouwensrelaties

voor ondersteuning en zorg opgebouwd. Om continuïteit te garanderen, mag dit niet verloren gaan. De ondersteuning op school gebeurt aanvullend en met een link naar de ondersteuning van het gezin en het netwerk van het kind of jongere.

“ Alle betrokken partijen moeten meegenomen worden: politici, administraties, onderzoekers, onderwijskoepels, vakbonden, ouders van kinderen en jongeren met een handicap, CLB's, leerlingenraden, onderwijsinstanties en lerarenopleidingen, ondersteunende diensten en organisaties (zoals zorgteams), tewerkstelling, transport, ruimtelijke ordening, vrije tijd en cultuur, ... en tenslotte het brede publiek.

6. Eindnoten

ⁱ Algemene commentaar 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs, Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap, 70.

“Het Comité dringt er bij de Staten die partij zijn, op aan om middelen over te hevelen van gesegregeerde naar inclusieve omgevingen. De Staten die partij zijn, dienen een financieringsmodel te ontwikkelen dat middelen en prikkels toekent voor inclusieve onderwijsomgevingen om personen met een handicap de nodige ondersteuning te bieden. De vaststelling van de meest geschikte aanpak voor de financiering zal in belangrijke mate worden bepaald door de bestaande onderwijsomgeving en de behoeften van potentiële leerlingen met een handicap die hierdoor worden getroffen.”

ⁱⁱ Van Mieghem, A., Verschueren, K., Petry, K., & Struyf, E. (2020). An analysis of research on inclusive education: a systematic search and meta review. *International Journal of Inclusive*

Education, 24(6), 675–689.

<https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1482012>

iii OECD (2022), *Review of Inclusive Education in Portugal, Reviews of National Policies for Education*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/a9c95902-en>.

iv European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2018. *Bewijs van het verband tussen inclusief onderwijs en sociale inclusie: Samenvattend eindverslag*. (S. Symeonidou, red.). Odense, Denemarken

v De European Agency Statistics on Inclusive Education verzamelt data en statistieken over inclusief onderwijs. Bij het verzamelen van data ligt de focus voornamelijk op de aanwezigheid en plaatsing van leerlingen in het onderwijs op een macroniveau (het onderwijssysteem, -praktijk en -beleid van een land/regio). Zij gebruiken daarbij volgende definitie om te beoordelen of onderwijs als inclusief geldt: "Een erkende vorm van opleiding waar het kind/leerling voor het grootste deel van de schoolweek (80% of meer) les volgt in een reguliere klasgroep met leeftijdsgenoten."